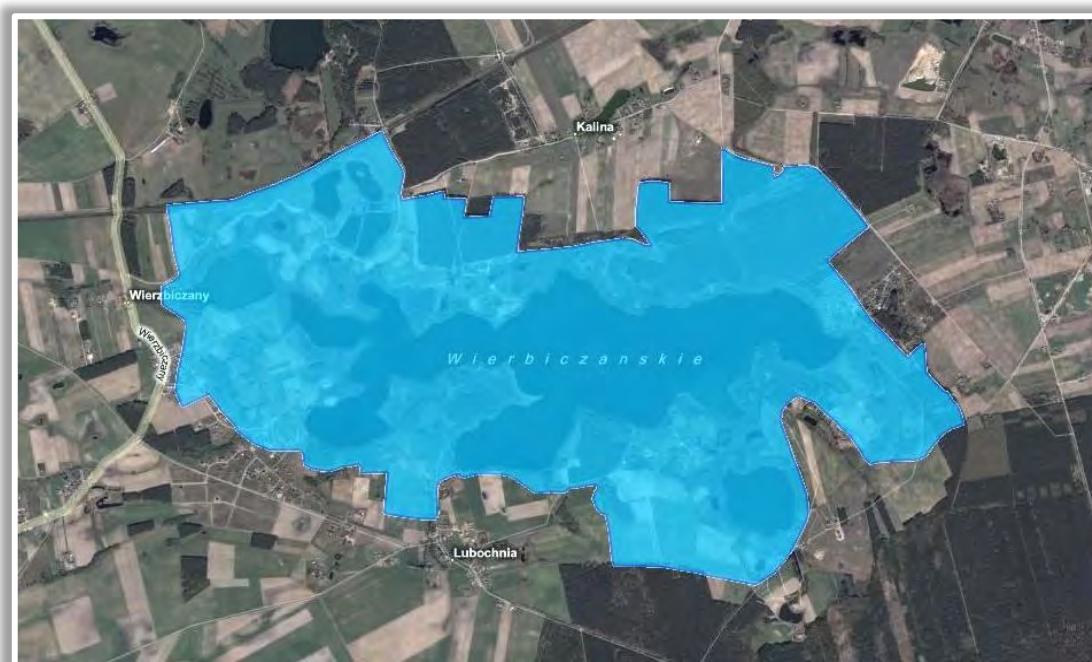

Teren ten znalazł się w granicach obszaru Natura 2000 ze względu na charakterystyczne zbiorowiska roślinne wykształcone na terenach o urozmaiconej, młodoglacjalnej rzeźbie terenu. Jego szczególną cechą jest wielość jezior polodowcowych, wśród których znajdują się największe i najgłębsze jeziora Wielkopolski, odpowiednio jeziora Powidzkie i Niedzięgiel oraz Powidzkie i Budziszawskie. Jezioro Wierzbiczańskie jest stosunkowo niewielkie w porównaniu z największymi jeziorami tego obszaru, jednak charakteryzują je ciekawe zbiorowiska roślinne leśne i łąkowe znajdujące się w jego bezpośrednim sąsiedztwie oraz różnorodność występujących gatunków zwierząt.

Ryc. 31. Obszar sieci Natura 2000 wokół jeziora Wierzbiczańskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie:

http://natura2000.gdos.gov.pl/natura2000/dane/n6/mapy/pojezierze_gnieznienskie_3_6_250.jpg,

<http://natura2000.eea.europa.eu/>.

Z wodami tego terenu związane są najlepiej zachowane w Wielkopolsce formacje podwodnych łąk ramienicowych Charetea. Niektóre gatunki ramienic występujące w jeziorach Niedzięgiel, Budziszławskim oraz Czarnym są unikalne w stali Polski, a nawet Europy. Podwodne łąki ramieniowe pokrywają 14,3% powierzchni ostoi. Kolejnym ważnym i integralnym elementem tego obszaru są lasy, które mimo tego, że są użytkowane gospodarczo zachowały swoje naturalne rysy. Na tym terenie przeważają drzewostany mieszane, jednak można również wyodrębnić wiele cennych gatunkowo siedlisk takich jak świetliste dąbrowy (*Potentillo albae-Quercetum*). Można je spotkać szczególnie w kompleksie Lasów Miradzkich, gdzie cechują się najlepiej zachowanymi zbiorowiskami w Wielkopolsce. Elementem wzbogacającym szatę roślinną ostoi są łąki kalcyfilne o zmiennej wilgotności (trzęślicowe oraz świeże), torfowiska nakredowe rozwijające się na pokładach kredy jeziornej oraz ziołorośla. Na terenie Pojezierza Gnieźnieńskiego wstępują 4 gatunki roślin wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG, są to: sierpowiec błyszczący (*Drepanocladus vernicosu*), aldrowanda pęcherzykowata (*Aldrovanda vesiculosa*), seler błotny (łac. *Apium repens*) oraz lipiennik Loesela (*Liparis loeselii*). Na terenach ostoi gniazduje 17 gatunków ptaków z załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG. Warto zwrócić jeszcze uwagę na zachowane fragmenty łągów jesionowo-olszowych (*Fraxino-Alnetum*) i olsów (*Carici elongatae-Alnetum*) powstałych na dnach rynien wzdłuż jezior oraz w bezodpływowych zagłębieniach. Ze względu na ogromne bogactwo przyrodnicze obszar ten objęty jest ochroną siedlisk przyrodniczych na mocy Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dyrektywa siedliskowa). Do głównych zagrożeń należy presja turystyczna, związana z rozwijającą się infrastrukturą wypoczynkową w otoczeniu jezior oraz katastrofalne w skutkach obniżanie się poziomu wód w jeziorach spowodowane prawdopodobnie bliskim sąsiedztwem odkrywek węgla brunatnego KWB Konin. Oba zagrożenia wiążą się bezpośrednio ze zniszczeniem cennych zbiorowisk oraz zanieczyszczeniem środowiska naturalnego. Obszar Natura 2000 „Pojezierze Gnieźnieńskie” obejmuje swoim zasięgiem 15 922,1 ha⁴⁶.

Obszar ochrony wokół jeziora Wierzbiczańskiego obejmuje swoim zasięgiem miejscowości Wierzbiczany i Kujawki oraz pozostały teren wokół jeziora w promieniu od kilkudziesięciu do ponad kilkuset metrów. W jego skład wchodzi także powiązane ze zbiornikiem jeziora Wierzbiczańskiego jezioro Modrze na południowym wschodzie oraz jezioro Buczek na zachodzie (ryc. 31).

Jezioro jest miejscem koncentracji ptaków wodnych podczas wędrówek. Wśród ptaków dominują tam różne gatunki kaczek oraz łyska (*Fulica atra*). Występują tu także gęsi zbożowe (*Anser fabalis*) oraz białoczelne (*Anser albifrons*). Na podstawie opracowania „Obszary ważne dla ptaków w okresie gniazdowania oraz migracji na terenie województwa wielkopolskiego”⁴⁷ wytypowano jezioro Wierzbiczańskie jako jedno z 30 najważniejszych

⁴⁶ A. Choiński, Katalog jezior Polski, Wyd. UAM, Poznań 2006, s. 531.

⁴⁷ P. Wylęgała, S. Kuźniak, P. T. Dolata, Obszary ważne dla ptaków w okresie gniazdowania oraz migracji na terenie województwa wielkopolskiego, Poznań 2008.

jezior Wielkopolski dla ptaków w czasie migracji i zimowania. Jezioro jest również źródłem rzeki Wełny. Wśród ryb występują tu karp (*Cyprinus Carpio*), leszcz (*Abramis brama*), lin (*Tinca tinca*), okoń (*Perca fluviatilis*) płoć (*Rutilus rutilus*), szczupak (*Esox lucius*), ukleja (*Alburnus alburnus*), węgorz (*Anguilla anguilla*) i wzdręga (*Scardinius erythrophthalmus syn. Notemigonus crysoleucas roseus*).

Szczególnie atrakcyjne pod względem przyrodniczym są na tym terenie zbiorowiska występujące w okolicach i na terenie wsi Kujawki. Przede wszystkim jezioro Modrze wraz z wilgotnymi łąkami, torfowiskami niskimi i szuwarami. Gatunkami cennymi na tym obszarze są: kruszczyk błotny (*Epipactis palustris* (L.) Crantz), wełnianka szerokolistna (*Eriophorum latifolium* Hoppe), czarcikęs łąkowy (*Succisa pratensis* Moench). Najbardziej interesującym zbiorowiskiem jest jednak łąg jarzmiankowy porastający północno-wschodni brzeg jeziora. Występują tam: zawilec żółty (*Anemone ranunculoides* L.), jarzmianka większa (*Astrantia major* L.)⁴⁸, miodunka ćma (*Pulmonaria obscura* Dumort.), jaskier kosmaty (*Ranunculus lanuginosus* L.) (ryc. 32).

Ryc. 32 Jarzmianka większa (*Astrantia major* L.) w pobliżu jeziora Modrze

Autor: Julian Chmiel.

Ponadto wykazano współczesne dobrze zachowane stanowiska kruszczyka błotnego (*Epipactis palustris* (L.) Crantz) nad jeziorem Modrze, na zachód od wsi Kujawki oraz listery jajowatej (*Listera ovata* (L.) R. Br.) w łągu olszowym nad jeziorem Modrze, a także niepotwierdzone stanowiska występowania⁴⁹ miodunki wąskolistnej (*Pulmonaria angustifolia* L.) oraz sasanki łąkowej (*Pulsatilla pratensis* (L.) Mill.) na terenie miejscowości Kujawki⁵⁰. Obszar wsi oraz przyległego jeziora o całkowitej powierzchni ok. 2,5 ha proponowany jest jako teren ochrony rezerwatowej ze zróżnicowanym reżimem ochrony. Ochroną ścisłą należałoby objąć misę jeziora wraz z przybrzeżnymi szuwarami, olszynami

⁴⁸ Stanowisko znane już w 1908 roku – por. W. Bock, Taschenflora von Bromberg, Bromberg 1908.

⁴⁹ Brak gatunku, ale zachowane siedlisko.

⁵⁰ Por. J. Chmiel, Rośliny specjalnej troski i wartościowe obszary przyrodnicze w północno-wschodniej Wielkopolsce, Prace Zakładu Taksonomii Roślin UAM nr 15, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2006, s. 36, 42, 43.

i źródliskowym łągiem jarzmiankowym, natomiast ochroną czynną łąki torfowiskowe, które powinny być utrzymywane i koszone⁵¹.

Cenne pod względem przyrodniczym są także zbiorowiska występujące na południowym brzegu jeziora Wierzbiczańskiego. Głównie zarośla mezofilne oraz skupienia dębów. Szczególnymi gatunkami zasługującymi na uwagę, występującymi na tym obszarze są: zawilec gajowy (*Anemone nemorosa* L.), zawilec żółty (*Anemone ranunculoides* L.), dzwonek pokrzywolisty (*Campanula trachelium* L.), złoć żółta (*Gagea lutea* (L.) Ker. Gawl.), przylaszczka pospolita (*Hepatica nobilis* Schreb.), gwiazdnica wielokwiatowa (*Stellaria holostea* L.) (ryc. 33 i 34). Teren ten wskazywany jest przez przyrodników jako obszar, który powinien zostać objęty ochroną w formie użytku ekologicznego⁵². Stąd postulat ograniczenia zabudowy letniskowej na tym terenie i ograniczenia jego turystycznego wykorzystania.

Ryc. 33. Zawilec żółty (*Anemone ranunculoides* L.) na południowym brzegu jeziora Wierzbiczańskiego

Autor: Julian Chmiel.

Ryc. 34. Gwiazdnica wielokwiatowa (*Stellaria holostea* L.) na południowym brzegu jeziora Wierzbiczańskiego

Autor: Julian Chmiel.

Oprócz wyróżnionego obszaru sieci ochronnej Natura 2000 w Gminie Gniezno znajdują się także dwa obiekty o statusie pomnika przyrody (tab. 7).

Tab. 7. Pomniki przyrody na terenie Gminy Gniezno

LP.	DATA UTWORZENIA	PODSTAWA PRAWNA	OPIS	LOKALIZACJA	SPRAWUJĄCY NADZÓR
1	28.02.1957	Orzeczenie PWRN w Poznaniu z dnia 15 grudnia 1956 r. (Dz. Urz. Wojewódzkiej Rady Narodowej)	grupa drzew 2 jarzęby brekinie (<i>Sorbus torminalis</i> (L.) Crantz)	Jankowo Dolne	Wójt Gminy Gniezno

⁵¹ J. Chmiel, Flora roślin naczyniowych wschodniej części Pojezierza Gnieźnieńskiego i jej antropogeniczne przeobrażenia w wieku XIX i XX, Część 1 i 2, Prace Zakładu Taksonomii Roślin UAM, Wyd. Sorus, Poznań 1993.

⁵² Por. J. Chmiel, Rośliny specjalnej troski i wartościowe obszary przyrodnicze w północno-wschodniej Wielkopolsce, Prace Zakładu Taksonomii Roślin UAM nr 15, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2006, s. 77.